

Р. В. Негара, студент Національного
університету “Одеська юридична академія”

ОРІЄНТОВНІ ПОКАЗНИКИ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ

Присвячено дослідженню проблем визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України. Проаналізовано положення чинного законодавства, які регламентують порядок визначення митної вартості товарів, порядок формування та застосування орієнтовних показників. Акцентовується увага на деяких проблемах теоретико-практичного характеру, пов'язаних з уведенням орієнтовних показників. Запропоновано забезпечити максимально відкритий порядок формування та застосування орієнтовних показників митної вартості.

Ключові слова: митна вартість; методи визначення митної вартості; орієнтовні показники; середньозважена митна вартість; управління ризиками.

The article investigates the problems connecting with the determination of the customs value of goods crossing the customs border of Ukraine, in the context of the applying of guidance values. Author analyses the legal provisions, which regulate the determination of the customs valuation of goods, the procedure of formation and applying of guidance values. The attention is focused on several theoretical and practical problems relating to the enactment of guidance values. It is proposed to provide the maximally transparent procedure of formation and using of guidance values.

Key words: customs valuation; methods of determination of the customs value; guidance values; average customs value; management of risks.

Постановка проблеми. Проблематика пошуку ефективних способів визначення митної вартості товарів, що відповідають сучасним реаліям, усе ще залишається актуальною. Практика зміни наявного порядку визначення митної вартості товарів – процес, який об'єктивно привертає до себе увагу. Так, не стало винятком уведення орієнтовних показників митної вартості товарів. Таємничість призначення і значення їх уведення тільки актуалізують дану тематику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблемні аспекти визначення митної вартості товарів досліджували у своїх працях такі вчені, як А. Д. Войцещук, Ю. М. Дьомін, Є. В. Додін, С. В. Ківалов, П. В. Пашко, Д. В. Приймаченко, В. В. Прокопенко, С. С. Терещенко та ін. Упровадження орієнтовних показників митної вартості поки не отримало належного висвітлення в літературі, саме тому **мета статті** – дослідження порядку формування та застосування орієнтовних показників митної вартості товарів, виявлення проблем, які впливають як на практику визначення митної вартості товарів, так і на здійснення контролю за правильністю її визначення.

Виклад основного матеріалу. Визначена митна вартість товарів виявляється насамперед у нарахуванні митних платежів, застосуванні інших заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. До того ж показник митної вартості враховується під час митного постаудиту, розрахунку податкових зобов'язань за його підсумками.

© Р. В. Негара, 2015

Водночас важливому функціональному значенню митної вартості кореспондує розбіжність інтересів осіб, які переміщують товари через митний кордон, і посадових осіб органів доходів і зборів [1, 88], що виражається в прагненні таких осіб знизити цей показник, приховуючи таким чином його дійсне значення від посадових осіб органів доходів і зборів. Така ситуація негативно впливає не тільки на визначення митної вартості, але й на здійснення митного контролю та митного оформлення, а також на переміщення товарів через митний кордон у цілому.

Тому подолання згаданих суперечностей стало наслідком постійного пошуку ефективніших методів і способів визначення митної вартості, здатних відповідати сучасним реаліям. Не припиняється цей пошук і нині. Навіть навпаки залишається надалі об'єктивно необхідним, особливо в умовах інтеграційних процесів у світовій економіці.

Незважаючи на значення митної вартості, прагнення забезпечити максимально ефективно і правильно її визначення обмежено як міжнародними зобов'язаннями, так і положеннями національного законодавства. Тому встановлення і застосування відповідних способів і засобів у визначенні митної вартості товарів потребує обґрунтованості й допустимості.

Так, Митний кодекс України (далі – МК України) містить низку загальних положень, що стосуються порядку встановлення митної вартості, а саме: по-перше, митна вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, визначається декларантом (ч. 1 ст. 51 МК України). Контроль та корегування заявленої митної вартості здійснюється в порядку, встановленому МК України, при цьому заявлена декларантом митна вартість вважається визначеною правильно, а в разі коригування орган доходів і зборів зобов'язаний у прийнятому рішенні зазначити обґрунтовані причини, за якими заявлену декларантом митну вартість не може бути визнано. По-друге, митна вартість товарів, які ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту, встановлюється на підставі таких методів: основного – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), та другорядних: 1) за ціною договору щодо ідентичних товарів; 2) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; 3) на основі віднімання вартості; 4) на основі додавання вартості (обчислена вартість); 5) резервний. При цьому гарантії полягають у тому, що наведені методи застосовуються лише в зазначеному порядку (за винятком пунктів 3 і 4, на основі віднімання та додавання вартості можуть застосовуватися в будь-якій послідовності) і кожний наступний метод застосовується лише в тому випадку, якщо за попереднім встановити митну вартість не вдалося [2].

Таким чином, зазначені положення виступають своєрідними принципами визначення митної вартості, утворюють правові рамки, в яких визначення митної вартості має здійснюватися.

Зовсім нова Постанова Кабінету Міністрів України “Про використання у системі управління ризиками орієнтовних показників митної вартості товарів” від 16.09.2015 р. № 724, яка передбачає введення орієнтовних показників митної вартості товарів [3]. Таке нововведення обґрунтовується необхідністю забезпечення рівних умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності та єдиного підходу до контролю правильності визначення митної вартості товарів на митній території України.

Положення Постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) покладають на Державну фіскальну службу України (далі – ДФС України) обов'язок визначити перелік товарів у розрізі товарних підкатегорій згідно з УКТЗЕД і країн походження та їх середньозважену митну вартість, розраховану за останні шість місяців,

крім товарів військового призначення, подвійного використання і тих, що реалізуються в порядку біржової торгівлі. Саме на підставі зазначеного переліку і передбачається формування орієнтовних показників митної вартості товарів. Крім того, ДФС України здійснюватиме перегляд і коригування орієнтовних показників митної вартості товарів щомісяця і подаватиме Міністерству фінансів України узагальнену інформацію про результати використання орієнтовних показників митної вартості товарів.

Зазначені нововведення цікаві, оскільки мають деякі резонансні та суперечливі положення. Тому забезпечення використання орієнтовних показників митної вартості товарів має супроводжуватися науковими розробками й аналізом, спрямованими на виявлення проблем, пошук шляхів і способів їх своєчасного й ефективного усунення, з метою недопущення деформації практики застосування орієнтовних показників митної вартості товарів.

Передує застосуванню орієнтовних показників митної вартості товарів їх формування. Так, Постановою КМ України передбачається визначення конкретної одиниці митної вартості (середньозваженої митної вартості) на певний товар на основі наявної в органів доходів і зборів інформації про митну вартість товарів, які раніше ввозилися на митну територію України, спочатку за останні 6 місяців і з подальшим коригуванням і переглядом щомісяця.

Зауважимо, що Постанова КМ України оперує терміном “середньозважена митна вартість”, якого раніше не містили нормативно-правові акти. Зміст даного терміна точно не розкривається. Зазначається, що середньозважена митна вартість розраховується за останні 6 місяців з подальшим коригуванням і переглядом щомісяця, хоча офіційний сайт ДФС України оперує іншим терміном, що позначає те саме – “середня розрахункова вартість під час імпорту в Україну товарів у розрізі митниць”. Розрахунок одиниці середньозваженої митної вартості здійснюється в розрізі товарних підкатегорій згідно з УКТЗЕД, тобто фактично враховується лише митна вартість усіх товарів, переміщених через митний кордон, та визначається її середнє значення. Такий підхід суперечливий. Проблема полягає в тому, що в списках зазначається лише середньозважена митна вартість певної підкатегорії товарів УКТЗЕД у розрізі митниць та країни походження товару. До товарної підкатегорії належать різні товари різної кількості. Відповідно, їх митна вартість не просто різна, але й може відрізнятися в рази. Ця обставина поглинається запропонованим підходом, як поглинається різниця митної вартості товарів у рамках однієї товарної підкатегорії УКТЗЕД.

Порядок формування орієнтовних показників митної вартості товарів, своєю чергою, залишається прихованим. Це упущення є суттєвим прорахунком, оскільки прозорість розрахунку орієнтовних показників митної вартості товарів відображає перелік урахованих факторів, які так чи інакше впливають на митну вартість, і впливає на практику їх застосування, в тому числі в системі управління ризиками.

За запропонованим підходом орієнтовні показники митної вартості товарів формуються лише на підставі митної вартості товарів, що раніше були ввезені в Україну, без урахування низки інших критеріїв, від яких в кожному конкретному випадку залежатиме митна вартість товарів. До таких критеріїв можна зарахувати специфіку комерційних відносин, ступінь новизни, популярності конкретного товару на ринку, рівень конкуренції на ринку тощо.

Отже, орієнтовні показники митної вартості товарів не тотожні середньозваженій митній вартості, оскільки середньозважена митна вартість є одним з елементів переліку товарів у розрізі підкатегорій УКТЗЕД поряд з країною походження товарів, на

підставі якого орієнтовні показники митної вартості товарів і формуються. Як засвідчила практика, середньозважена митна вартість визначається в розрізі митниць, а за Постановою КМ України орієнтовні показники митної вартості товарів вводяться з метою забезпечення єдиного підходу до контролю правильності визначення митної вартості товарів на митній території України.

Дійсно, відображенням духу закону є реалізація його положень на практиці. Щодо орієнтовних показників митної вартості товарів, то практика їх застосування може одночасно як усунути всі проблеми, так і суттєво розширити їх коло. Тому напрям і результат практичного застосування орієнтовних показників митної вартості товарів, розпізнання їх значення для органів доходів і зборів та їх посадових осіб у визначенні митної вартості та здійсненні контролю при цьому принципово важливі. Неоднозначним залишається співвідношення, з одного боку, орієнтовних показників митної вартості товарів, а з іншого – визначення митної вартості відповідно до зазначених у МК України методів визначення митної вартості.

Як здається на перший погляд, орієнтовні показники митної вартості товарів становлять конкретну одиницю митної вартості, яку органи доходів і зборів вважають прийнятною, і саме від неї відштовхуються під час митного оформлення. Тому важливо встановити, чим насправді є орієнтовні показники митної вартості товарів: одним з ризиків у системі управління ризиками або ж фіксованою вартістю. Визначення цього факту дозволить точно з'ясувати справжню сутність і призначення орієнтовних показників митної вартості товарів.

ДФС України спростовує всі подібні висновки і заяви, вказуючи на обмежену сферу застосування орієнтовних показників митної вартості товарів, цілеспрямоване їх застосування в системі управління ризиками в частині контролю за правильністю визначення митної вартості. Додається при цьому, що використання орієнтовних показників митної вартості товарів необхідно лише для аналізу, виявлення та оцінки ризиків щодо заяви декларантом або уповноваженою ним особою неповних та/або недостовірних відомостей про митну вартість товарів, у тому числі в разі неправильного визначення митної вартості товарів. Спрацювання системи управління ризиками є лише рекомендацією посадовій особі органів доходів і зборів детальніше проаналізувати умови зовнішньоекономічної операції, зокрема шляхом перевірки документів і відомостей, які подаються для підтвердження заявленої митної вартості товарів. Застосування орієнтовних показників митної вартості товарів здійснюється виключно для їх порівняння із заявленою декларантом митною вартістю і не має прямо використовуватися для заміни митної вартості [4].

Зауважимо, що зазначена Постанова КМ України не вводить нових методів або методик визначення митної вартості товарів.

Водночас положення Методичних рекомендацій щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, від 11.09.2015 р. [5] дещо відрізняються від положень МК України. Зокрема п. 8 розд. 2 вищеназваних рекомендацій передбачає, що в разі спрацювання автоматизованої системи аналізу та управління ризиками в напрямі перевірки правильності визначення митної вартості товарів у зв'язку з ризиком заниження митної вартості та декларування нижчої митної вартості посадова особа, яка здійснює контроль, перевірку відомостей, що містяться в документах, які підтверджують заявлену митну вартість, і відповідно до ч. 3, 4 ст. 53 МК України проводить запит додаткових документів. У ви-

падку, передбаченому ч. 6 ст. 54 МК України та ч. 1 ст. 55 МК України, посадова особа, яка здійснює контроль за правильністю визначення митної вартості, приймає рішення про коригування митної вартості товарів. Зазначені частини ст. 53 МК України містять вичерпні переліки умов, за яких на вимогу органів доходів і зборів необхідно надати додаткові документи. Такої умови, як спрацювання системи аналізу та управління ризиками, не передбачено, а отже, посадові особи, керуючись положеннями Методичних рекомендацій, у зазначених випадках будуть змушені вимагати надання додаткових документів і навіть приймати рішення про коригування митної вартості.

Застосування орієнтовних показників митної вартості товарів у чистому вигляді можливе лише в разі, коли визначити митну вартість не вдається за наведеними в МК України першими п'ятьма методами і застосовується резервний метод – шостий. Утім, незрозуміло, як орієнтовні показники митної вартості товарів з їх таємничим механізмом формування узгоджуватимуться з положеннями МК України та інформаційних листів [6], що визначають застосування резервного методу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що введення орієнтовних показників митної вартості товарів та їх використання в системі управління ризиками – досить ризикований крок, упровадження в практику якого потребує делікатного аналізу і теоретичного супроводження. Вся небезпека застосування орієнтовних показників митної вартості товарів полягає в тому, що в разі найменшого порушення меж і сфери їх застосування настануть незворотні наслідки у вигляді деформації практики визначення митної вартості товарів, дискредитація методів визначення митної вартості та практики коригування заявленої митної вартості. Тому практика застосування орієнтовних показників митної вартості товарів як нововведення об'єктивно потребує спостереження за її розвитком і фіксацією всіх проблем, неточностей і затримок.

Список використаних джерел:

1. Рекун В. А. Проблемні питання визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України / В. А. Рекун // Митна справа. – 2013. – № 5. – С. 87–92.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, № 46–47, № 48. – С. 552.
3. Про використання у системі управління ризиками орієнтовних показників митної вартості товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 р. № 724 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 76. – С. 325.
4. ДФС України не зобов'язує, а рекомендує [Електронний ресурс] : офіційний портал ДФС України 29.09.2015 р. – Режим доступу : <http://www.sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/217053.html>
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України [Електронний ресурс] : наказ ДФС України від 11.09.2015 р. № 689. – Режим доступу : http://www.search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/DFS00859.html
6. Щодо судової практики з питань оскарження рішень про визначення (коригування) митної вартості [Електронний ресурс] : лист Міністерства доходів і зборів України від 24.07.2013 р. – Режим доступу : http://www.search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MDS00176.html